

Додаток до МЕМУ № 06-2005

Бензинова "криза" в Україні

У квітні 2005 року ціни на основні марки бензину в Україні зросли приблизно на 15%. Політики почали звинувачувати виробників бензину у зловживанні монопольним становищем на ринку, а виробники бензину пояснювали, що ціна підвищується через зростання цін на сирю нафту, і що утримання низьких цін на бензин означатиме збитки для них.

Спочатку уряд Тимошенко зреагував, як і уряд Януковича на минулорічну "бензинову кризу": він почав тиснути на нафтопереробні заводи за допомогою перевірок та застосував адміністративне регулювання цін на бензин, запровадивши фіксовані ціни у оптовій та роздрібній торгівлі. Цього разу адміністративне втручання було "підфарбовано" чутками про можливу "реприватизацію" нафтопереробних комбінатів з огляду на можливі порушення у проведенні їх приватизації, які могли б привести до націоналізації підприємств. Єдиними кроками, які узгоджувалися із принципами ринкової економіки, було відкриття Антимонопольним комітетом справи щодо можливої змови, а також відміна Верховною радою імпортерських мит та зниження акцизу на нафтопродукти. Подорожчання гривні також сприяло зниженню цін на бензин, оскільки імпортована нафта в основному купується за долари США.

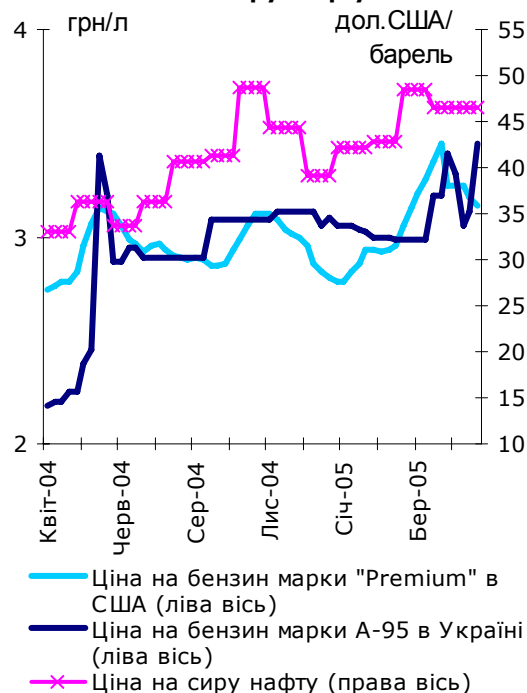
Порівняння цінових тенденцій на бензин марки А-95 в Україні та бензин марки US Premium у США, а також ціни на сирю нафту не підтверджують заяв про те, що ціни на бензин в Україні перевищували рівень світових індикативних цін. Скоріше за все, сильні коливання ціни на бензин в Україні у квітні 2005 року були викликані адміністративним втручанням у цінові механізми, як і рік тому. Протягом року ціни на бензин в Україні були менш рухливими, ніж у США, головним чином, через адміністративний тиск та втручання у ціноутворення. Саме тому, коли пристосування ціни стає вимушеним, воно відбувається більш стрибкоподібно.

Колівання ціни на бензин, які постійно придушували в Україні, є нормою для більшості ринкових економік. По-перше, ціна на сирю нафту, від якої приблизно на 40% залежить вартість бензину, продовжуватиме коливатися. По-друге, існує сезонність попиту. Наприклад, ціни у травні будуть зазвичай підвищуватися, оскільки розпочинається сезон відпусток та рівень використання автомобілів є вищим. Швидке зростання ВВП протягом останніх років підсилює попит на пальне, при цьому має відбуватися пристосування пропозиції. Повільне розширення виробничих потужностей підсилює ефект сезонності попиту. Наостанок, перебої із постачанням бензину в зв'язку із запланованим або незапланованим ремонтом нафтопереробних комбінатів, а також проблемами у транспортному секторі (внаслідок підвищення тарифів на залізничні перевезення) можуть також викликати коливання цін.

Адміністративне втручання у ціноутворення було націлене на згладжування довготермінової динаміки ціни на бензин. Проте, якщо ціни тримати на заниженому рівні занадто довго, цінове пристосування на ринку буде доволі відчутним, зводячи нанівець ціль втручання. Наостанок варто зазначити, що втручання у ціноутворення суперечить стратегії України щодо вступу до СОТ та ЄС, а також зашкодить шансам країни отримати статус країни з ринковою економікою від ЄС.

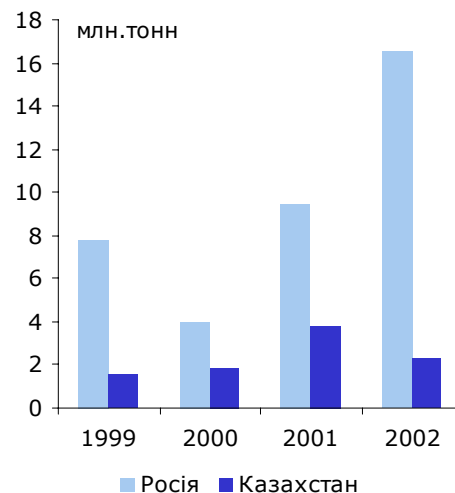
Будь-яка спроба створити та використовувати стратегічні запаси нафти або нафтопродуктів для підтримання низької ціни буде неуспішною у ринковій економіці. Такі запаси можуть використовуватися лише для запобігання спекулятивним стрибкам цін у разі короткострокових перебоїв у постачанні нафти

Порівняння цін на бензин і цін на сирю нафту

Джерело: www.ufs.com.ua, www.eia.doe.gov, www.ioga.com

Імпорт сирової нафти та нафтопродуктів в Україну

Джерело: база даних UN Comtrade

Автор:
Іван Полтавець
Інститут економічних досліджень та
політичних консультацій

або нафтопродуктів на ринок, але не для забезпечення низьких цін на середньострокову або довгострокову перспективу. Практичний досвід використання державних резервів продемонстрував це для різних товарів (наприклад, використання стратегічного нафтового фонду у США має лише короткотерміновий вплив на ринку). До того ж створення та утримування таких фондів є доволі дорогим.

Таким чином, єдиним дієвим заходом для уряду у цій ситуації є стимулювати конкуренцію на ринку, та залишити розслідування зловживань монопольним становищем Антимонопольному комітету. Уряд також може стимулювати конкуренцію між різними видами пального, створюючи умови для розвитку інфраструктури газових заправок, а також підтримуючи балансуєчу роль імпорту на внутрішньому ринку.

Квартальні тенденції

Національні рахунки**		III 02	IV 02	I 03	II 03	III 03	IV 03	I 04	II 04	04	IV 04
ВВП	млрд. грн.	64,1	63,3	51,5	60,0	75,6	77,1	64,7	79,0	100,5	100,6
Реальний ВВП	% дпр	4,3	6,1	8,4	10,0	6,8	12,1	12,7	13,7	14,0	8,5
Споживання домогосподарств (реальне)	% дпр	8,9	11,2	10,2	14,4	11,2	13,6	14,6	16,8	13,1	16,2
Споживання сектору держ. управління (реальне)	% дпр	-18,8	2,9	15,0	17,8	19,2	9,0	3,3	1,0	5,0	10,1
Валове нагромадж. осн. капіталу (реальний)	% дпр	3,8	5,7	9,0	20,4	24,3	9,0	18,4	6,5	4,6	12,9
Експорт тов/посл (реальний)	% дпр	15,3	17,0	9,9	9,8	9,8	11,6	18,1	19,9	10,5	8,6
Імпорт тов/посл (реальний)	% дпр	10,4	6,7	13,8	16,2	17,4	17,7	13,8	7,3	6,7	7,8
Сільське госп., мислив., ліс. госп. (реальна)*	% дпр	2,1	1,3	4,0	-13,7	-22,5	6,7	-4,4	0,9	35,7	9,9
Обробна пром. (реальна)*	% дпр	8,0	11,5	12,0	15,4	23,0	20,1	23,9	16,3	12,5	9,4
Будівництво (реальна)*	% дпр	-1,2	2,7	18,2	24,8	30,9	16,9	29,9	30,6	16,4	3,9
Торгівля, ремонт (реальна)*	% дпр	8,8	3,5	7,2	15,1	22,6	29,6	23,6	35,0	2,7	13,7
Транспорт (реальна)*	% дпр	7,9	11,0	10,0	11,5	15,9	11,7	10,1	8,0	12,3	10,5
Платіжний баланс											
Сальдо рахунку поточних операцій	млрд. грн.	0,8	1,0	1,1	0,7	0,7	0,4	1,6	2,3	1,7	1,2
Сальдо рахунку поточних операцій	% від ВВП	6,4	7,9	11,2	7,0	5,0	3,0	13,5	15,5	8,8	6,2
Баланс товарів	млн. грн.	155	225	309	-42	-155	-381	933	1552	774	482
Баланс послуг	млн. грн.	247	382	387	399	362	409	332	153	377	270
Поточні трансферти	млн. грн.	517	520	500	526	574	584	475	758	720	623
Прямі іноземні інвестиції	млн. грн.	156	300	238	454	390	329	334	614	422	345
Портфельні інвестиції	млн. грн.	-592	-520	-825	640	-444	-293	60	-406	781	-511
Валові золотовалютні резерви	млрд. грн.	4,1	4,4	4,6	6,2	6,7	6,9	7,9	9,6	12,1	9,5
Бюджет											
Доходи зведеного бюджету	% від ВВП	28,2	28,1	31,6	31,7	30,1	28,6	27,2	26,9	26,3	25,9
Податок на доходи фіз. осіб	% від ВВП	4,9	4,9	5,7	5,7	5,3	5,1	4,4	4,1	3,8	3,8
Податок на прибуток підприємств	% від ВВП	4,1	4,3	5,7	5,1	4,8	5,0	3,9	4,0	4,1	6,1
Податок на додану вартість	% від ВВП	6,4	6,1	6,2	6,3	5,8	4,8	6,2	5,7	5,1	4,1
Акцизні збори	% від ВВП	1,9	1,9	2,1	2,2	2,1	2,0	2,1	2,1	2,0	1,8
Видатки зведеного бюджету	% від ВВП	26,4	27,3	27,7	29,2	27,9	28,8	25,3	26,5	26,8	35,2
Поточні видатки	% від ВВП	na	na	na	26,3	24,2	24,3	22,4	22,7	21,7	27,2
Капітальні видатки	% від ВВП	na	na	na	3,0	3,7	4,4	2,9	3,8	5,1	8,0
Дефіцит зведеного бюджету	% від ВВП	1,7	0,7	3,8	2,5	2,2	-0,2	1,9	0,4	-0,5	-9,3
Находження від приватизації	% від ВВП	0,3	0,3	0,6	1,0	1,0	0,8	1,5	3,7	3,5	1,0
Ринок праці											
Середня зарплата (реальна)	% дпр	21,2	17,7	12,3	19,1	19,9	14,9	23,0	17,8	13,2	15,3
Доходи домогосподарств (реальні)	% дпр	100,8	65,6	-1,18	8,57	9,96	8,66	15,7	13,0	9,9	16,5
Рівень безробіття (за методологією МОП)	%	9,2	11,1	9,4	8,8	9,2	9,0	9,3	8,3	8,1	8,7
Банківський сектор											
Грошовий агрегат M0	% дпр	46,0	35,8	32,4	37,0	30,5	25,3	29,1	25,6	37,1	27,9
Грошовий агрегат M2	% дпр	46,5	42,2	47,8	54,6	49,9	47,6	45,4	44,8	51,5	32,3
Вклади населення в нац. валюті	% дпр	103,6	72,5	73,4	74,7	65,0	66,1	69,4	67,3	67,9	26,2
Вклади населення в ін. валюті	% дпр	55,1	59,3	71,2	70,2	70,4	77,5	67,0	61,7	55,2	54,3
Кредити комерційних банків в нац. валюті	% дпр	42,3	54,4	63,7	71,2	73,0	61,7	56,8	52,1	44,3	29,4
Кредити комерційних банків в іноз. валюті	% дпр	37,3	40,3	44,1	48,4	57,7	60,9	63,6	56,2	43,5	32,2
Довгострокові кредити комерційних банків	% дпр	85,8	92,5	110,6	156,4	164,0	157,9	141,7	102,7	82,7	57,1
Довгострокові кредити комерційних банків	% від загальн.	25,3	28,2	31,3	37,4	40,1	45,0	47,4	49,3	50,9	54,2
Середня процентна ставка за кредитами в нац. валюті	% річних	23,5	21,8	18,0	17,2	17,2	17,7	17,2	16,6	17,0	17,6
Середня процентна ставка за кредитами в іноз. валюті	% річних	11,9	11,3	12,5	12,6	11,7	10,9	12,2	12,1	12,6	12,2

Джерела: Національний банк України, Державний комітет статистики, Державне казначейство, Міністерство фінансів, розрахунки ІЕД

* зміна доданої вартості

** попередні дані

Примітки:

дпр до попереднього року